

Una antiga contribució a la brioflora catalana: recol·leccions de P. Font i Quer i els seus col·laboradors (1911-1919)

Creu Casas i Sicart*

Resum

Hom presenta una llista de les espècies de briòfits que P. Font i Quer i els seus col·laboradors havien recol·lectat durant els anys 1911-1919. L'estudi de les mostres corresponents, que es trobaven al «Musée de Cryptogamie» de París, ha proporcionat noves dades per al coneixement de la distribució geogràfica de diverses espècies a Catalunya, alhora que ha permès de comprovar l'excel·lent estat vegetatiu i de reproducció en què es trobaven quan van ser recol·lectades. Hom aplega a part les espècies de la vall de Núria recollides per M. Garriga de Gallardo, que representen una aportació important al coneixement de la brioflora dels Pirineus orientals.

MOTS CLAU: Briòfits, corologia, flora, Catalunya, Pirineus.

Abstract

An early contribution to the Catalan bryological Flora: samples collected by P. Font Quer and his co-workers (1911-1919)

A list of the species of Bryophyta collected by P. Font Quer and his co-workers during the years 1911-1919 is presented. The study of the corresponding specimens, which had been kept in the «Musée de Cryptogamie» of Paris, has yielded new data on the distribution of several species in Catalonia; also, the good condition of the samples when collected, both vegetative and reproductive, has been realized. A list of species gathered by M. Garriga de Gallardo from Nuria valley represents an important contribution to the knowledge of the bryological Flora of Eastern Pyrenees.

KEYWORDS: Bryophyta, Chorology, Flora, Catalonia, Pyrenees.

* Departament de Biologia Animal, de Biologia Vegetal i d'Ecologia. Unitat de Botànica. Facultat de Ciències. Universitat Autònoma de Barcelona. 08193 Bellaterra.

Un aspecte poc conegut del botànic P. Font i Quer és el seu interès per la briologia. Tothom sap que va promoure l'estudi dels macromicets de Catalunya. L'organització de la campanya micològica quinquennal va promoure un progrés en el coneixement científic dels fongs a Catalunya, matèria en què des d'abans hi havia nombrosos afeccionats botànics o gastronòmics. Era força més difícil el progrés de la briologia, atès que no hi havia cap botànic que s'hi dediqués. Malgrat aquesta circumstància, Font i Quer i els seus col·laboradors E. Gros, E. Civit, M. Garriga de Gallardo i d'altres recol·lectaven moltes al Montseny, la vall de Núria, Vallvidrera, Lleida, Tarragona, Menorca, Burgos, Jaca, etc. Aquest material ha estat trobat per M. Brugués i R.M. Cros al «Musée de Cryptogamie» de París i posteriorment cedit per la Sra. Jovet-Ast i la Sra. Bischler a la brioteca BCB de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Creiem que Font i Quer devia enviar aquestes mostres a P. Allorge perquè les determinés. Les etiquetes són les usades per Font i Quer al Museu de Ciències Naturals de Catalunya i hi figuren la localitat, el nom del recol·lector i la data de la recol·lecció, sense cap indicació de l'hàbitat ni determinació taxonòmica. És probable que Font i Quer confiés que algú a Catalunya es dedicaria a la briologia i per això formava la brioteca del Museu amb l'adquisició d'*exsicata* procedents de diferents països, alhora que aplegava moltes i hepàtiques durant les campanyes de recol·lecció de fanerògames. Aquests briòfits foren recol·lectats entre els anys 1911 i 1919. Quasi tots corresponen a espècies comunes. La seva importància, per la qual ens hem decidit a publicar-ne la llista, es deu a les poques dades que posem d'aquella època. La presència o absència actual d'aquestes espècies a les localitats esmentades pot servir de referència per a ajudar a interpretar quina ha estat la seva dinàmica en el

transcurs dels darrers anys. Ara com ara ja hem constatat l'excel·lent vitalitat i el bon estat de fructificació en què foren herboritzades aquelles mostres, qualitats que són més difícils d'observar en les recol·leccions recents de moltes espècies.

Tot el lot de les moltes recuperades s'ha dividit en tres grups:

1. Una llista que inclou totes les espècies recol·lectades entre els anys 1911-1919 per Font i Quer i els seus col·laboradors en diferents indrets de Catalunya, Menorca, Jaca, etc.

2. En un grup a part, incloc a continuació les recol·leccions de la senyora Garriga de Gallardo fetes a la vall de Núria l'agost del 1919, per la seva importància i per la incorporació de noves i interessants dades per a la brioflora d'aquella vall, i per destacar l'activitat de la senyora Garriga com a afeccionada a la botànica.

3. La relació de les mostres provinents de les localitats burgaleses és inclosa al catàleg de Burgos ara en procés d'elaboració, en el qual se n'esmenta la procedència.

1. Briòfits recol·lectats per P. Font i Quer i els seus col·laboradors (1911-1919)

Per a cada espècie hem copiat les dades de la localitat, l'any de la recol·lecció i el recol·lector. Quan aquestes dades són incompletes és perquè no consten a les etiquetes originals. Els noms dels recol·lectors han estat abreujats així:

Ca.	Cadevall
Ci.	Civit
F.Q.	Font i Quer
Ga.	Garriga de Gallardo
Gr.	Gros
M.	Maluquer
S.	Sennen

Hepàtiques

Conocephalum conicum (L.) Lándb., Vilamajor, Ga. 1917.

Frullania dilatata (L.) Dum., Mosqueroles, Gr. 1918

Lophocolea bidentata (L.) Dum., Santa Coloma de Gramenet, Gr. 1918.

Lophocolea minor Nees, Sant Marçal, F.Q. 1918.

Lophozia turbinata (Raddi) Steph., el Montsant, cova del Parral, F.Q.

Pellia endiviifolia (Dicks.) Dum., el Montsant, Santa Magdalena, F.Q.

Plagiochila porelloides (Torrey ex Nees) Lindenb., Santa Fe, Gr. 1918. Ribes de Freser, F.Q. 1918.

Porella platyphylla (L.) Pfeiff., Santa Fe, Gr. 1918.

Radula complanata (L.) Dum., Vallvidrera, Gr. 1917. Maçanet, Ci. 1918.

Radula aquilegia (Hook. et Tayl.) Gott. *et al.*, Maçanet, Ci. 1918.

Radula lindenberiana Gott. ex Hartm. f., Jaca, F.Q. 1918.

Molses

Aloina rigida (Hedw.) Limpr., Maó, F.Q. 1913.

Amblystegium humile (P. Beauv.) Crundw., Jaca, F.Q. 1918.

Anomodon attenuatus (Hedw.) Hüb., Ribes de Freser, F.Q. 1918.

Anomodon viticulosus (Hedw.) Hook. et Tayl., Montcortès, F.Q. Ribes de Freser, F.Q. 1918.

Atrichum undulatum (Hedw.) P. Beauv., Sant Marçal, F.Q. 1918. Santa Fe, Gr. 1917. Viladrau, F.Q. 1918.

Barbula convoluta Hedw. var. *convoluta*, Gualba, Gr. 1917.

Barbula unguiculata Hedw., les Planes, Gr. 1918.

Bartramia ithyphylla Brid., Sant Marçal, F.Q. 1918.

Bartramia stricta Brid., les Planes, Gr. 1918.

Brachythecium glareosum (Spruce) B., S. et G., Ribes de Freser, Ca. 1901.

Brachythecium rutabulum (Hedw.) B., S. et G., Santa Coloma de Gramenet, Gr. 1918. Montmeló, F.Q. 1915. Tarragona, S. 1917.

Brachythecium velutinum (Hedw.) B., S. et G., Santa Fe, Gr. 1918.

Bryoerythrophyllum recurvirostrum (Hedw.) Chen, Ribes de Freser F.Q. 1918.

Bryum alpinum With., Cadaqués, rec de Sant Pius V, Gr. 1917.

Bryum bicolor Dicks., Barcelona, can Tunis, Gr. 1919.

Bryum capillare Hedw., Santa Fe, Gr. 1917. Sant Marçal i Viladrau, F.Q. 1918.

Bryum donianum Grev., Maó, Sant Joan, F.Q. 1913.

Bryum dunense A.J.E. Sm. et H. Whiteh., la Farola del Llobregat i Castelldefels, Gr. 1917.

Bryum torquescens B. et S., Marina del Prat, Gr. 1917, Terrassa: font de la Teula, Ca. 1898.

Campylium calcareum Crundw. et Nyh., Santa Fe, Gr. 1918. Jaca, F.Q. 1918. Vallvidrera, Gr. 1919. Pamplona, F.Q. 1919.

Campylium chrysophyllum (Brid.) Lange, Santa Coloma de Gramenet, Gr. 1918.

Campylium polygamum (B., S. et G.) J. Lange et C. Jens., Montcortès, tocant a l'aigua, F.Q.

Cratoneuron filicinum (Hedw.) Spruce, el Pont de Claverol, M.

Crossidium squamiferum (Viv.) Jur., la Pobla de Segur, F.Q. 1918.

Ctenidium molluscum (Hedw.) Mitt., Castelldefels, Gr. 1918.

Dichodontium pellucidum (Hedw.) Schimp., Sant Marçal, F.Q. 1918.

- Dicranella howei** Ren. et Card., Vallvidrera, Gr. 1917.
- Dicranella varia** (Hedw.) Schimp., Santa Fe, Gr. 1918.
- Dicranum scoparium** Hedw., Sant Marçal, F.Q. 1918. Santa Fe, Gr. 1917. Berga, Blancafort, S. 1911. Maçanet, Ci. 1918. La Censola, Gr. 1917.
- Didymodon fallax** (Hedw.) Zander, Santa Fe, Gr. 1918.
- Didymodon insulanus** (De Not.) M. Hill, Viladrau, F.Q. 1918.
- Ditrichum crispatisimum** (C. Müll.) Par., Jaca, F.Q. 1918.
- Encalypta ciliata** Hedw., Sant Marçal, F.Q. 1918.
- Encalypta vulgaris** Hedw., Jaca, F.Q. 1919.
- Eucladium verticillatum** (Brid.) B., S. et G., el Montsant, F.Q.
- Eurhynchium meridionale** (B., S. et G.) De Not., Castelldefels, Gr. 1918.
- Eurhynchium praelongum** (Hedw.) B., S. et G. var **praelongum**, Vilamajor, Ga. 1918.
- Eurhynchium pulchellum** (Hedw.) Jenn., Sant Marçal, F.Q. 1918.
- Eurhynchium pumilum** (Wils.) Schimp., Vallvidrera, Gr. 1919.
- Eurhynchium striatum** (Hedw.) Schimp., Maçanet de la Selva, F.Q. 1916. Moià, F.Q. 1912.
- Fissidens dubius** Beauv., Santa Fe, Gr. 1918.
- Fissidens grandifrons** Brid., Sant Marçal, F.Q. 1918.
- Fontinalis antipyretica** Hedw., Ribes de Freser, Ca. 1901.
- Funaria hygrometrica** Hedw., Vallvidrera, Gr. 1917.
- Grimmia orbicularis** Bruch ex Wils., Jaca, F.Q. 1918. La Pobla de Segur i Ribes de Freser, F.Q. 1918.
- Grimmia pulvinata** (Hedw.) Sm., Mosqueroles i Jaca, F.Q. 1918. Vallvidrera, Gr. 1917. Les Planes, Gr. 1918. La Pobla de Segur, F.Q.
- Hedwigia ciliata** (Hedw.) P. Beauv., Santa Fe, Gr. 1917.
- Homalothecium lutescens** (Hedw.) Robbins, Montcortès.
- Hygrophypnum luridum** (Hedw.) Jenn., Santa Fe, F.Q. 1918.
- Hylocomium splendens** (Hedw.) B., S. et G., Santa Fe, Gr. 1918. Àreu, F.Q. 1912. El Montcaro, F.Q. 1917.
- Hypnum cupressiforme** Hedw., Vilamajor, Ga. 1915. Vallvidrera, Gr. 1917. Santa Coloma de Gramenet, Gr. 1918. Sant Boi, F.Q. 1916.
- Leptodon smithii** (Hedw.) Web. et Mohr, Collegats.
- Leucodon sciuroides** (Hedw.) Schwaegr. var. **morensis** (Schwaegr.) De Not., el Montsant, cova del Parral, F.Q. 1917. Santa Fe, Gr. 1918. Pamplona F.Q. 1918.
- Mnium hornum** Hedw., Santa Fe, Gr. 1917.
- Neckera crispa** Hedw., Jaca, F.Q. 1918. El Montcaro, F.Q. 1917. Ribes de Freser, Ca. 1901.
- Orthotrichum anomalum** Hedw., Santa Fe, Gr. 1918. Ribes de Freser F.Q. 1918.
- Palustriella commutata** (Hedw.) Ochyra, la Pobla de Segur, F.Q.
- Philonotis calcarea** Schimp., la Pobla de Segur, F.Q. Cortijo de la Mora, Gr. 1919.
- Philonotis fontana** (Hedw.) Brid., Àreu, F.Q. 1912.
- Philonotis marchica** (Hedw.) Brid., Vilamajor, F.Q. 1918.
- Philonotis tomentella** Mol., Guadarrama, Siete Picos, F.Q. 1911. Jaca, F.Q. 1918.
- Plagiomnium undulatum** (Hedw.) T. Kop, Moià, F.Q. 1912. El Montcaro, Gr. 1917. Santa Fe, Gr. 1917. Vilamajor i Gualba, Gr. 1917.
- Plagiopus oederiana** (Sw.) Crum et

Anderson, Viladrau, F.Q. 1918. El Montcaro, Gr. 1917.

Pogonatum aloides (Hedw.) P. Beauv., Santa Fe, Gr. 1918. Vilamajor, Ga. 1918. Maçanet, 1916.

Pogonatum urnigerum (Hedw.) P. Beauv., Santa Fe, Gr. 1917. Àreu, F.Q. 1913.

Pohlia cruda (Hedw.) Lindb., Sant Marçal, F.Q. 1918.

Polytrichum formosum Hedw., Santa Fe, Gr. 1917. Àreu, F.Q. 1911. Alins, F.Q. 1912.

Polytrichum juniperinum Hedw., Santa Fe, Gr. 1917. Àreu, F.Q. 1913. Maó, Sant Joan, F.Q. 1913.

Pseudoleskeella nervosa (Brid.) Nyh., Ribes de Freser, F.Q. 1918.

Pterigynandrum filiforme Hedw., Santa Fe, Gr. 1917.

Pterogonium gracile (Hedw.) Sm., Mosqueroles, Gr. 1918.

Ptychomitrium polyphyllum (Sw.) B. et S., Santa Fe, F.Q., 1918.

Rhodobryum ontariense (Kindb.) Kindb., Montcortès.

Rhynchostegiella tenella (Dicks.) Limpr., Maó, F.Q. 1913. La var. **litorea** (De Not) Mönk. Vallvidrera, Gr. 1917.

Rhynchostegium confertum (Dicks.) B, S. et G., Vallvidrera, Gr. 1917. Moià, F.Q. 1912. Gualba, Gr. 1918.

Rhynchostegium megapolitanum (Web. et Mohr) B., S. et G., Maó, cala Mesquida, F.Q. 1914.

Rhynchostegium riparioides (Hedw.) Card., Viladrau, Sant Marçal i Santa Fe, F.Q. 1918. Eivissa, naixement del Buscastell, Gr. 1918.

Rhytidadelphus triquetrus (Hedw.) Warnst., Sant Segimon, F.Q. 19. 1918. Santa Fe, Gr. 1917. Jaca, F.Q. 1919. Montcortès. Ribes de Freser, Ca. 1901.

Rhytidium rugosum (Hedw.) Kindb., Àreu, F.Q. 1913. Santa Fe, F.Q. 1918. Ribes de Freser, Ca. 1901.

Scleropodium purum (Hedw.) Limpr., Vilamajor, Ga. 1917.

Scleropodium touretii (Brid.) L. Koch, Maó, F.Q. 1913. Les Planes Gr. 1918.

Sphagnum papillosum Lindb. Santa Fe, Gr. 1918.

Thamnobryum alopecurum (Hedw.) Gang., la Mola, cova Cambra, Gr. 1917.

Thuidium tamariscinum (Hedw.) B., S. et G., Santa Fe, Gr. 1917.

Timmiella barbuloides (Brid.) Mönk., Maó, F.Q. 1913.

Tortella flavovirens (Bruch) Broth., Castelldefels, Gr. 1917.

Tortella inflexa (Bruch) Broth., Maó, F.Q. 1913.

Tortella tortuosa (Hedw.) Limpr., Collegats.

Tortula cuneifolia (Dicks.) Turn., Vallvidrera, Gr. 1917.

Tortula inermis (Brid.) Mont., Jaca, F.Q. 1919. La Pobla de Segur, F.Q.

Tortula intermedia (Brid.) De Not., Jaca, F.Q. 1919.

Tortula muralis Hedw., Jaca i Ribes de Freser, F.Q. 1918. Vallvidrera, Gr. 1917.

Tortula subulata Hedw. var. **subulata**, Santa Fe, Gr. 1918. var. **graeffii** Warnst., Viladrau, F.Q. 1918.

Weissia controversa Hedw., Santa Fe, Gr. 1918. Vallvidrera, Gr. 1917.

2. Briòfits de la vall de Núria recollits per M. Garriga de Gallardo (agost del 1919)

No vaig tenir mai l'oportunitat de conèixer personalment la senyora Gallardo, però Font i Quer en parlava sovint i amb elogi. Era una afeccionada entusiasta i bona coneixedora de les plantes, cosa que li permetia fer unes recollides interessants. El que mai no m'havia dit és que ella hagués

recol·lectat molses. Havien passat tants anys, que ho devia considerar perdut. Recuperats aquests exemplars, he tingut interès a fer-ne l'estudi en record i homenatge a aquesta distingida dama que va sentir un intens amor a la naturalesa i es va dedicar a la botànica amb encert i profit (FONT I QUER, 1956).

Quan la senyora Gallardo va recol·lectar molses a la vall de Núria, només es coneixia una llista de VAYREDA (1882), la qual consta de 9 hepàtiques i 52 molses. No s'han trobat totes les espècies esmentades, possiblement perquè l'àmbit d'estudi de Vayreda era més ampli que la mateixa vall de Núria; *Sphaerocarpus michelii*, *Targionia hypophylla*, *Phascum curvicolle*, esmentades per Vayreda, són més pròpies de la regió inferior i no es poden trobar als nivells altitudinals de Núria. CASAS (1952) i ALLORGE I CASAS (1978) publicaren el resultat de llurs recol·leccions ignorant l'existència de les recol·leccions de la senyora Gallardo fetes durant el mes d'agost de l'any 1919. Les llistes de CASAS (21 hepàtiques i 78 molses) i ALLORGE I CASAS (18 hepàtiques i 80 molses) no són exhaustives, de manera que amb l'estudi d'aquesta col·lecció fàcilment incrementem el nombre de les espècies conegudes fins ara a la vall de Núria.

Totes les espècies que esmentem a continuació provenen de Núria i només d'algunes es precisa l'indret (el bosc de la Verge, camí del Puigmal, etc.). Les assenyalades amb * eren inèdites per a la vall de Núria.

Hepàtiques

Conocephalum conicum (L.) Underw.

Lejeunea cavifolia (Ehrh.) Lindb.

Lejeunea patens Lindb.

Marchantia polymorpha L.

Plagiochila porelloides (Turrey ex Nees) Lindenb.

Porella platyphylla (L.) Pfeiff.

Tritomaria exsecta (Schrad.) Loeske

Molses

Amphidium mougeotii (B. et S.) Schimp.

Brachythecium fendleri (Sull.) Jaeg.

Brachythecium rivulare B., S. et G.

Bryum creberrimum Tayl.

Bryum pseudotriquetrum (Hedw.) Gaertn., Meyer et Schreb.

Bryum schleicheri Lam. et DC.

* **Campylium calcareum** Crundw. et Nyh.

Campylium stellatum (Hedw.) J. Lange et C. Jens.

* **Cirriphyllum cirrosum** (Schwaegr.) Grout

Ctenidium molluscum (Hedw.) Mitt.

Dichodontium pellucidum (Hedw.) Schimp.

Dicranum scoparium Hedw.

Distichium capillaceum (Hedw.) B., S. et G.

* **Distichium inclinatum** (Hedw.) B., S. et G.

* **Ditrichum crispatisimum** (C. Müll.) Par.

Encalypta streptocarpa Hedw.

Hylocomium splendens (Hedw.) B., S. et G.

Lescuraea radicata (Mitt.) Mönk.

Meesia uliginosa Hedw.

Mnium marginatum (Dicks.) P. Beauv.

Mnium spinosum (Voit.) Schwaegr.

Myurella julacea (Schwaegr.) B., S. et G.

* **Orthothecium intricatum** (Hartm.) B., S. et G.

Palustriella commutata (Hedw.)

Ochyra

* **Palustriella decipiens** (De Not.) Ochyra

Philonotis fontana (Hedw.) Brid.
Philonotis seriata Mitt.
Philonotis tomentella Mol.
Plagiopus oederiana (Sw.) Crum et
Ander.
* **Plagiothecium succulentum** (Wils.)
Lindb.
Pogonatum urnigerum (Hedw.) P.
Beauv.
Pohlia nutans (Hedw.) Lindb.
Pohlia wahlenbergii (Web. et Mohr)
Andr.
Polytrichum alpinum Hedw.
Polytrichum juniperinum Hedw.
Polytrichum piliferum Hedw.
* **Racomitrium sudeticum** (Funck) B. et
S.
Rhizomnium punctatum (Hedw.) T.
Kop.
Sanionia uncinata (Hedw.) Loeske
* **Timmia austriaca** Hedw.
* **Timmia norvegica** Zett.
* **Tortella fragilis** (Drumm.) Limpr.
Tortella tortuosa (Hedw.) Limpr.
Tortula ruralis (Hedw.) Gaertn., Meyer
et Scherb.

Addenda

Unes mostres provinents d'unes recol·leccions que vaig fer el mes de juliol de l'any 1949 havien quedat sense determinar. Crec oportú incloure en aquesta nota tots aquells tàxons que mai no s'havien esmentat a la vall de Núria i que ara he tingut l'avinentesa de classificar junt amb els de la senyora Gallardo.

Bryoerythrophyllum recurvirostrum
(Hedw.) Chen
Bryum algovicum Sendtn. ex C. Müll.

Callicladium haldanianum (Grev.)
Crum
Campyllum chrysophyllum (Brid.) J.
Lange
Campylopus pyriformis (K.F. Schultz)
Brid.
Cratoneuron curvicaule (Jur.) G. Roth
Dicranella subulata (Hedw.) Schimp.
Didymodon icmadophilus (Schimp. ex
C. Müll.) K. Saito
Diphyscium foliosum (Hedw.) Mohr
Encalypta alpina Sm.
Grimmia elatior Bruch ex Bals. et De
Not.
Grimmia ovalis (Hedw.) Lindb.
Isopterygiopsis muelleriana (Schimp.)
Iwats.
Pohlia drummondii (C. Müll.) Andr.
Pohlia melanodon (Brid.) Shaw
Racomitrium affine (Schleich. ex Web.
et Mohr) Lindb.
Rhabdoweisia fugax (Hedw.) B., S. et G.
Rhynchostegiella tenuicaulis (Spruce)
Kartt.
Rhynchostegium confertum (Dicks.) B.,
S. et G.
Tortula subulata Hedw. var. **graeffii**
Warnst.
Weissia wimmeriana (Sendtn.) B., S. et
G.
Anastrophyllum minutum (Schreb.)
Schust. (hepàtica)

Bibliografia

- ALLORGE, V. & CASAS, C. 1976. Contribución al estudio de la flora briológica catalana. III Briófitos del Valle de Núria. *Collect. Bot.* 10 (2):13-28.
CASAS, C. 1952. Una excursión briológica al valle de Núria. *Collect. Bot.* 3 (2):199-206.
FONT I QUER, P. 1956. Montserrat Garriga y Cabrero. *Collect. Bot.* 5 (1):279-280.
VAYREDA, E. 1882. Catàleg de la Flora de la Vall de Núria. *Associació Excursions Catalana* 88-91. Barcelona.